

Nr 235.

Av herr **Lindhagen**, om värnpliktigas skyddande till liv och hälsa.

Bland de bördor, som läggas på ett stort antal värnpliktiga, utan att den expropriande statsmakten fäster sig så synnerligen därvid, är särskilt anmärkningsvärd äventyrandet av dessas liv och hälsa.

Sålunda utsätts de, isynnerhet de till hälsan klenare, genom det osunda kasernlivet samt genom fältmarscher och fältmanövrar för tuberkulos, ledgångsreumatism, hjärtfel, lunginflammation m. fl. sjukdomar. Många läggas härigenom i graven och ett stort antal göres till invalider för livet eller sjuklingar med nedsatt arbetsförmåga. En mycket vanlig anledning till död och sjukdom är den omständigheten, att de värnpliktiga under och efter fältmarscher ej få tillfälle att göra ombyte med torra kläder och skodon, när de bliva våta, att de få ligga på bara marken under kalla nätter, att de få färdas i boskapsvagnar på järnvägarna under stark köld och så vidare. Någon omtanke med hänsyn till olika kropps-konstitutioner iakttages föga och är naturligtvis även svår att utöva. Uppfattningen blir också lätt den, att hela kontingenten skall härdas för ett krigs strapatser, och med denna teoretiska utgångspunkt betyder individens liv och hälsa icke så synnerligen mycket. Denna härdning har nu utan ändamål fortgått i etthundraelva år. Så lång tid har nämligen förflutit sedan någon svensk krigskontingent varit ute i krig. Fortfarande skall denna ordning få årtionde efter årtionde trampa i det gamla hjulspåret. Mödrarna hava icke med smärta fött sina söner och ägnat dem sin kärlek under uppväxten, för att de skola sålunda meningslöst offras på militarismens altare.

För att gottgöra dessa äventyr för de värnpliktiga har visserligen stiftats en förordning den 18 juni 1909, vilken även med de tillägg, som sedan upprepade gånger skett, giver en obetydlighet i gottgörelse, merendels på intet sätt motsvarande den förödelse, staten utövat mot individen genom sin ifrågavarande expropriationslagstiftning. Dessutom kräves ofta full bevisning, att sjukdomen härletts från tjänstgöringen och ej möjligen har sin grund i tidigare eller efteråt ådragna sjukdomar. Många, kanske de flesta värnpliktiga, som dock härleda sin sjukdom från övningarna eller fått sin sjuklighet förökad genom den, gå sålunda miste om allt medlidande.

Därest den allmänna värnplikten skall bestå, erfordras därför ytterligare omtanke till skyddande av de värnpliktigas liv och hälsa.

I detta ämne väcktes av mig vid 1924 års riksdag en motion med yrkande, att riksdagen, därest den fortfarande pålade den manliga ung-

domen bördan av den allmänna värnplikten, måtte för sin del besluta eller hos regeringen begära förslag till lagstiftning, varigenom:

1) fullgott skadestånd gäves och sålunda vida större ersättning utbetalades än som nu medgäves enligt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, med därtill gjorda tillägg;

2) vederbörande befäl och militärläkare vid äventyr av ämbetsansvar och skadeståndsskyldighet, som utkrävdes av staten, ålades tillse, att de värnpliktiga ej genom fältmarscher och dylikt äventyrade att taga skada, ävensom i övrigt ägnade synnerlig omsorg åt de värnpliktigas hälsa med hänsynstagande till deras olika kroppskonstitutioner;

3) beträffande anmäld sjuklighet stränga krav på fullt juridisk bevisning därom ej finge uppställas, utan möjligheten och sannolikheten av sjukdomsanlag eller tillräcklig motståndskraft mot strapatser finge fälla utslaget.

Utskottet yrkade avslag å motionen med den såsom det synes tämligen brutala motiveringen att vad som hemställts »syntes utskottet icke vara av beskaffenhet att påkalla någon riksdagens åtgärd». Under debatten i kammaren erinrades av mig, att jag träffat många spillror av en människa, som förstörts av värnplikten, samt även hört omtalas sådana olycksöden. Några dagar före debatten bekom jag också ett brev, vars innehåll av mig refererades till protokollet sålunda:

Härom dagen fick jag från en hemmansägare, som syntes vara medlem i en inskrivningsnämnd, en skrivelse med anledning av min motion. Han talar därom, att han har en son, som flere gånger varit utsatt för ledgångsreumatism. Fadern sökte få ynglingen befriad, emedan sjukdomen kunde lätt komma igen. Han fick lindrigare tjänstgöring, men så blev han våt om fötterna och fick vidare ligga i oeldat rum till den 12 december, med blott en filt. Han fick ett recidiv och först sedan han svullnat i armar och ben och endast med möda kunde röra sig i sängen, blev han äntligen befriad från denna statens expropriation av det levande försvaret. En annan yngling med gammal ledgångsreumatism, som han tillfälligtvis var någorlunda fri ifrån, skulle också inskrivas och visade då intyg från läkare, att han hade samma sjukdom, som brevskrivarens gosse ådragit sig. Min sagesman gjorde inskrivningsnämnden uppmärksam därpå och yrkade, att ynglingen skulle befrias.

»Då förklarade läkaren för inskrivningen, som hade avgörandet inom nämnden om hälsa och krafter» heter det vidare i skrivelsen »att han följt lagens föreskrifter och således icke kunde befria honom från värnpliktens fullgörande.» Då jag sedan hade ett personligt samtal med doktorn om detta fall, visade han för mig en rapport, som man hade följt vid avgörandet om befrielse på grund av sjukdom, och enligt denna rapport, som han sade vara lag, kunde han icke befria honom. Jag svarade honom då och sade: då är det nödvändigt, att ändring av lagen härvidlag göres. Han svarade, att om så kunde ske, skulle han icke hava något däremot. Jag var med hela tiden under inskrivningen och jag kom till den uppfattningen, att icke nog hänsyn togs till de inskrivningsskyldigas hälsa och krafter, varför, om icke rättelse nu kan följa i detta avseende med det nya härordningsförslaget, det bör vara en lag, som tydligt föreskriver, att sådana ynglingar, som läkare

intygar ha varit utsatta för sådana sjukdomar, som vid kyla och ansträngningar kunna återkomma, och således genom svårt återfall av sjukdomen kunna bliva förstörda för hela sitt liv, böra befrias.»

Från utskottets sida framhölls genom herr Wigforss, att det vore möjligt, att motionärens yrkanden kunde innehålla något, som vore värt att fundera på. Utskottet hade dock varit så överhopat med de andra frågorna, att det varit alldeles omöjligt, att tänka igenom konsekvenserna av förslaget. Man skulle möjligen kunna senare framkomma med frågan i annat sammanhang, då det gavs mera tillfälle att begrunda den. Detta var således en helt annan motivering än den, som förekom i utskottets betänkande.

Detta begrundande har dock icke heller skett genom de nu framlagda propositionerna. Man skulle eljest kunna tycka, att en föresats att nedskryta militärväsendets omkostnader bort samvetsgrant åtföljas av ett behov att minska även dess risker för de värnpliktiga i nu angivna avseenden.

På grund av vad sålunda anförts och med hänvisning till innehållet i de förra året gjorda yrkandena, hemställes:

att riksdagen med anledning av propositionerna nr 50 och 51 om försvarsväsendet ville besluta eller hos regeringen begära övervägande av:

1) en lagstiftning eller andra åtgärder, som kunna bereda de värnpliktiga större trygghet till liv och hälsa under utövning av värnplikten än för närvarande äger rum;

2) sådan ändring i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, att värnpliktiga för sådan kroppsskada erhålla en fullgod, rikligt tilltagen pensionering motsvarande de uteblivna förvärvsmöjligheterna och vållade ofta livslånga lidanden.

Stockholm den 21 mars 1925.

Carl Lindhagen.

